

DİPLOMASİ ZAFERİ - MUDANYA ATEŞKES ANDLAŞMASI

Ayfer Feyziođlu

GİRİŞ

Mondros Ateşkes Andlaşması sonrasında İtilaf Devletleri harekete geçmişler, ülkenin en zengin ve stratejik bölgelerini işgale girişmişlerdi. Bu da düşmanın ateşkesi barışın ilk adımı olarak değil de paylaşma projelerinin uygulanmasını kolaylaştıran bir işgal belgesi olarak gördüğünü göstermişti.

Türk Milleti içinde bulunduğu bu olağanüstü olumsuz şartlara rağmen mücadele azmini yitirmedi.

Türklüğün yüzyıllardır süre gelen yaratıcı, kurucu ve yiğit ruhu yaşıyordu.

Türk Milletinin elinden alınamayacak özgürlük ve bağımsızlık aşkı vardı.

Mustafa Kemal o günün karanlık tablosunu yapıcı, yaratıcı Milletinin, azmi ve kararı ile bozacaktı. Türk Milletinin özgür ve bağımsız yaşama hakkı sağlanacaktı.

Misak-ı Milli Kararları doğrultusunda Milli Kurtuluş Savaşı başladı. TBMM açılışı Türk Tarihinde aydınlık bir dönem başlattı. Yeni bir Türk Devletinin temelleri atıldı.

Türk Milleti Mondros ve Sevres Belgelerini hükümsüz duruma getirecek mücadelesini Büyük Taarruz'a kadar sürdürdü. Nihai Zafer ile İtilaf Devletleri bütün güçlerini yitirerek savaşıma isteklerini kaybederler. Yunan işgalinde bulunan Trakya'yı kurtarmak amacıyla Türk orduları Boğazlara yöneldi. Bu bölgeyi elinde tutan İngiltere ile Türkiye arasında bir savaş tehlikesi doğmuştur. İngiliz Hükümeti Boğazları bırakmamak kararındaydı. Fransa, İtalya yeniden bir savaşa girmek istemiyordu ve İngiltere'yi desteklemiyordu. Trakya kurtarılmadıkça ordularımızın durdurulması mümkün olmayacaktı. Bu durum İtilaf

Devletlerinin barışa yanaşmasına neden oldu (29 Eylül 1922'de). Alınan kararla, Mudanya Konferansı toplandı. 3 Ekim 1922'de, Mudanya Konferansı İşgal Kuvvetleri Komutanları TBMM delegeleri arasında toplandı.

Doğu Trakya'nın savaşı bir şekilde Yunan işgalinden kurtarılması, Trakya sınırının çizilmesi, bölgenin Türk yönetimine teslim edilmesi, hükümleri ele alındı.

Türk Milletinin kendi haklarını koruyabilme gücüne sahip olduğunu gösteren ve bu gücünü düşmanlarına da kabul ettiren ilk siyasi belgeydi.

A. MUDANYA ATEŞKES ANDLAŞMASI ÖNCESİ ANADOLU'NUN GENEL DURUMU

Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlılar ve müttefiklerince kaybedilmesi üzerine, İtilaf Devletleri'nin Osmanlılarla bir ateşkes andlaşması yapmaları beklenmekteydi.

Mustafa Kemal, bunun bir an önce yapılması için İstanbul Hükümeti'ni uyarmıştı.

İstanbul'da hükümet değişiklikleri oldu. Talat Paşa Hükümeti yerine Tevfik Paşa kurmak istedi, başarılı olamadı. Yeni hükümeti Ahmet İzzet Paşa kurdu.

İlk işi galip İtilaf Devletleriyle bir Ateşkes Andlaşması yapmak için gayret etmek oldu. Görüşmelere Bahriye Nazırı Rauf Bey, Reşat Hikmet ve Sadullah Beyler katıldı. 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Andlaşması imzalandı¹. Mondros Ateşkes Andlaşması neticesinde özet olarak şu hükümler getirildi:

1) Çanakkale ile İstanbul Boğazları açılacak ve buralardaki savunma tesisleri İtilaf Devletlerince işgal edilecekti.

2) Osmanlı Ordusu terhis edilecek, silah ve cephaneleri yabancılara verilecekti.

3) Donanma teslim edilecek ve belirlenen bir limanda demirli olarak tutulacaktı.

4) Toros tünelleri yabancı devletlerin işgaline terkedilecekti.

5) Telsiz, telgraf Osmanlıların kontrolünden çıkarılacaktı. Aynı durum demiryolları için de geçerliydi. Ateşkes andlaşmasının en önemli ve Osmanlılar için de en tehlikeli olan maddesi 7'inci maddesiydi. Bu maddeye göre İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit eden bir durum ortaya çıktığı zaman stratejik bölgeleri işgal edebileceklerdi².

1 Akın, F. İlhan, Türk Devrimi Tarihi, İstanbul 1992, s.91.

2 Altuğ, Yılmaz, Türk İnkılap Tarihi, İstanbul 1983, s.24-30.

Mondros Ateşkesi Osmanlı İmparatorluğu'nun teslimi anlamını taşıyordu.

2 Kasım 1918 tarihinde ateşkesin hükümleri Osmanlı Ordusu'na duyurulup buna uyulması bildirildi. Andlaşmanın 19'uncu maddesine göre Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunan Alman ve Avusturyalılar bir ay içinde Osmanlı topraklarını terkedeceklerdi. Buna uyan Liman Von Sanders kumandayı Mustafa Kemal'e bırakarak ayrıldı.

Ateşkesin yapılması Mustafa Kemal için bir son değil yeni bir mücadelenin başlangıcı idi.

Manastır'daki askeri okulda iken yakın arkadaşlarına sık sık söylediği ülkesinin kurtuluşu için yapılması gerekenleri uygulama alanına sokmak için harekete geçme zamanıydı.

İtilaf Devletleri ateşkes andlaşmasına aykırı olarak ülkenin pek çok yerini işgale başladılar.

Mustafa Kemal, Anadolu'ya geçme hazırlıklarına İstanbul'dan planlayarak başladı³.

I- TÜRK MİLLETİNİN MUSTAFA KEMAL'İN ÖNDERLİĞİNDE MİLLİ MÜCADELEYE HAZIRLANMASI

15 Mayıs 1919'da Yunan Birlikleri yirmibin kişilik bir kuvvet halinde İzmir'e çıkmışlardı. Haberin Babıâliye gelişi sırasında Mustafa Kemal de Harbiye ve Dahiliye Nazırlarına veda etmek için orada bulunuyordu.

Osmanlı yetkilileri sadece protesto edeceklerini söylüyorlardı. Bu durumda gerçek anlamda mücadelede başlamalıydı. Mustafa Kemal ülkeyi kurtarmak için Anadolu'ya hareket etti. 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a gelen Bandırma Vapuru'nda Mustafa Kemal'le birlikte arkadaşları da vardı⁴.

Mustafa Kemal, Samsun'dan Havza'ya geçer burada Havza genelgesini yayınlar. İşgallere karşı Türk ulusunun tepkisini ortaya açıkça koyar (28 Mayıs 1919).

İşgallere karşı düzenlenecek toplantıların, mitinglerin köylere varıncaya kadar en küçük toplantı merkezlerinde bile yapılmasını istiyordu⁵.

II- AMASYA GENELGESİ ve MİLLİ KONGRELER, KARARLAR

21-22 Haziran'da şifre ile sivil ve askeri makamlara ayrıca İstanbul'da bazı kimselere göndermişti. Amacı ve önemi şunlardır:

3 Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet, Söylev, İstanbul 1978, s.20-24.

4 Atay, Falih Rıfki, Çankaya, C. I, s.93-98.

5 Söylev, s.32-33.

- 1- Vatanın bütünlüğü Millet'in bağımsızlığı tehlikededir.
 - 2- İstanbul Hükümeti üzerine aldığı sorumluluğu yerine getirmemekte, bu durum milletimizi yok olmuş göstermektedir.
 - 3- Millet'in bağımsızlığını yine millet'in azim ve kararı kurtaracaktır.
- Amasya genelgesi Mustafa Kemal Paşa, Ali Fuat Paşa (Cebesoy), Rauf Orbay, Refet Bele ve Karargah Heyeti'nde bulunanlar tarafından imzalanmıştır⁶.

a) Erzurum Kongresi (23 Temmuz 1919)

- 1- Ulusal sınırlar içinde Vatan bir bütündür.
- 2- Doğu illerinin ve bütün vatanın bağımsızlığını Osmanlı Hükümeti sağlayamazsa bunun gerçekleşmesi için geçici hükümet kurulacaktır.
- 3- Milli güçleri geliştirmek ve ulusal egemenliği sağlamak çalışmalarının esasıdır⁷.

b) Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919)

Balıkesir, Alaşehir Kongrelerinden sonra Sivas Kongresi Kararları yayınlanır:

- 1- Türkiye'nin sınırları Mondros Ateşkesi ile saptanmış kabul edilmektedir. Bu sınırlar içindeki bütün bölgeler bölünmez bir bütündür.
- 2- Ulusun kendi geleceğini saptayabilmesi ve hükümetin başıboş bırakılmasının önlenmesi için Meclis-i Mebusan derhal toplanmalıdır.
- 3- Ulusal dernekler birleştirilmiş, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti olmuştur.
- 4- Heyet-i Temsiliye seçilmiş, başkanı M. Kemal Paşa olmuştur⁸.

III- İŞGALLERE KARŞI CEPHELER

Kongrelerde alınan kararlar sonrası Mustafa Kemal İstanbul Hükümeti ile Amasya görüşmelerini yapar. İstanbul Hükümeti, Anadolu'nun daha sıkı kontrolü altına alınır.

27 Aralık 1919'da Mustafa Kemal Ankara'ya gelir. Milli Kongre Kararlarına uygun rota çizilir⁹. Meclis-i Mebusan son defa toplanır. 12 Ocak 1920 (Milli Misak) kabul edilir, 28 Ocak 1920.

6 Gencer, Ali İhsan - Özel, Sabahattin, Türk İnkılap Tarihi, İstanbul 1994, s.103.

7 Mumcu, Ahmet, Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi, İstanbul 1994, s.40.

8 Mumcu, Ahmet, a.g.e., s.42-43.

9 Eroğlu, Hamza, Türk İnkılap Tarihi, C. I, İstanbul 1945, s.61.

23 Nisan 1920'de TBMM açılır. Meclisin olağanüstü yetkilerle Millet egemenliğine dayanarak toplandığı belirtilir¹⁰.

İç isyanlar Ankara Hükümetine karşı ayaklanmalar başlar.

Sevr Andlaşması 10 Ağustos 1920'de imzalanır. Anadolu hükümeti Anadolu'da Milli mücadele savaşına hız verir düzenli ordu kurulur.

Doğuda Ermeni sorunu, güneyde Urfa, Maraş savunmaları, Batı Cephesinde Birinci İnönü, İkinci İnönü Savaşları, Sakarya, Büyük Taarruz sonrası Misak-ı Milli şartlarına uygun sınırlar tesbit edilir. Mudanya Ateşkesi askeri bir zaferdir¹¹.

IV- MİSAK-I MİLLİ UYGULAMASINDA MUDANYA ATEŞKES ANDLAŞMASININ ÖNEMİ

Galip gelen ve zafer kazanan ordunun Trakya'yı da düşmandan kurtarması gelmekte idi. Hedef bütünü ile birlikte Misak-ı Milli'de ilan olunan Türklüğün ata yurdu idi.

Trakya'yı düşmandan tamamen kurtarmadan Ordularımız, milletimiz askeri zaferi, sağlamış sayılamazdı. Mudanya Ateşkesi askeri zaferle birlikte Diplomaside de zafer kazandırmış Misak-ı Milli şartlarına uygun Trakya sınırlarımız çizilmiştir¹².

B. MİSAK-I MİLLİ'DE ÇİZİLEN SINIRLAR VE YAPILAN ANDLAŞMALAR

1- **Gümrü ve Moskova, Kars Andlaşmaları** (3 Aralık 1920 - 16 Mart - 13 Ekim 1921): 3 Aralık 1920'de Gümrü'de imzalandı. Ermenistan Cumhuriyeti ile yapıldı. Sovyet Ermeni Hükümeti kurulunca Gümrü Andlaşması yürürlüğe giremedi. Ancak Moskova, Kars Andlaşmaları ile sorun çözümlendi¹³.

2- **Birinci Ankara Andlaşması** (20 Ekim 1921): Sakarya Zaferi sonrası (20 Ekim 1921 tarihinde) Franklin Bouillon bu defa resmi olarak Ankara'ya geldi ve Fransız Hükümeti ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti arasında Ankara Andlaşması imzalandı. Suriye sınırının yeniden düzenlenmesi yapılır, Hatay Fransızlara kalır.

Fransızlar Misak-ı Milli şartlarını resmen tanımış oldu. İngilizler ne yapacaklarını şaşırıldılar. İhtilaf Devletleri arasında tekrar görüşmeler başladı¹⁴.

10 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C. I, İstanbul 1945, s.136-137.

11 Eroğlu, Hamza, a.g.c., s.170-195.

12 Eroğlu, Hamza, a.g.c., s.195-196.

13 Eroğlu, Hamza, a.g.c., s.163.

14 Akın, F. İlhan, a.g.c., s.161-163.

3- **İkinci Ankara Andlaşması:** İngilizler ile Musul sorunu görüşmeleri sürdü. 1920'de çözülemeyen olaylar 1926'da sonuca bağlandı. Irak sınırimız tesbit edildi. Musul, Kerkük çevresi İngilizlere bırakıldı.

4- **Lozan Andlaşması ve İran Sınırının Belirlenmesi:** 1639'da tesbit edilen sınır (Kasrı Şirin Andlaşması) aynı şartlarda kabul edildi. İran sınırimız çizildi.

5- **Mudanya Ateşkes Andlaşması - Trakya Sınırı:** Trakya, İstanbul, Boğazlar ile ilgili görüşmeler Mudanya Konferansında başladı. Mudanya Ateşkes Andlaşması ile;

a) Ordular arasında ateşkes sağlandı.

b) Doğu Trakya boşaltıldı. 30 gün içinde Türk yönetimine teslim edildi.

c) Yunan kuvvetlerinin yerlerine TBMM memur ve jandarmalarının yerleştirilmesi kararı alındı¹⁵.

6- **Lozan Konferansı, Lozan Andlaşması:** Doğu Trakya ve Edirne sınırları Misak-ı Milli'ye göre Türk heyetinin isteği biçiminde çizilmiştir. Musul, Kapitülasyonlar, Boğazlar, Borçlar Sorunu Lozan Andlaşmasıyla çözümlenir¹⁶.

C. MUDANYA KONFERANSI ÖNCESİ BARIŞ TEKLİFLERİ

I- TBMM Hükümetinin Büyük Taarruz Sonrası Tutumu

Büyük Taarruz sonrası Büyük Zafer bir tarih olarak, tarihin maceracılara karşı affetmeyen tutumunu bir defa daha doğruladı. Emperyalist güçlerin jandarmalığını üstlenen bir ordu yok edildi. Büyük Zaferle tam bağımsızlık önündeki engeller kaldırılmış, yeni ve milli bir Türk devleti kurulmuştu.

Bu açıdan bütün sömürge toplumlarında özellikle islam dünyasında büyük yankılar uyandırdı. Dünya müslümanları Türk zaferini İslamın Hristiyanlığa, Doğu'nun Batı'ya, Asya'nın Avrupa'ya ve Kemalist Türkiye'nin İngiltere'ye karşı kazandığı en büyük zafer olarak kutladılar. Milli Hükümet Trakya'nın kurtarılmadıkça ordularımızın durdurulamayacağını İtilaf Devletlerine bir nota ile bildirdi¹⁷.

1- İtilaf Devletleri ile TBMM Hükümeti Arasında Notalaşmalar

İtilaf Devletleri TBMM Hükümeti'ne verdikleri 23 Eylül 1922 tarihli bir nota ile Konferans'a toplanıp toplanılmayacağını sormuşlardır. Ayrıca Edirne dahil Meriç'e kadar Trakya'nın geri verilmesi hakkındaki isteğin olumlu karşı-

15 Çelik, Edip, Türkiye'nin Dış Politika Tarihi, İstanbul 1969, s.48

16 Kinross, Lord, Atatürk, Bir Milletten Yeniden Doğuşu, İstanbul 1978, s.543-544.

17 Sonyel, R. Salahi, Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika, C. II, s.269.

lanacağını bildirmişlerdi. 29 Eylül 1922'de bu Notaya olumlu cevap verilmesiyle Mudanya Konferansı'nın toplanması kararlaştırılmıştır¹⁸.

2- Anadolu'da Savaş Hazırlıkları

Mudanya Konferansı bir ara kesilmiştir. İstem Paşa'nın Doğu Trakya'nın derhal boşaltılması isteğinin İtilaf Devletleri'nce kabul edilmemesi üzerine Konferans tehlikeye girmiştir. Savaş tehlikesi görülmüştür. İtilaf Devletleri yeniden görüşme teklifinde bulundu. TBMM Hükümeti temsilcileri ile yeniden masaya oturuldu¹⁹.

3- Ateşkes Görüşmelerinin Tekrar Başlaması

a) Ordular arasında ateşkesin sağlanması.

b) Doğu Trakya'nın teslimi.

c) TBMM Hükümeti temsilcilerinin Doğu Trakya ve Edirne ile ilgili istekleri yeniden gündeme gelir.

11 Ekim'e kadar süren görüşmeler sonucunda İngiliz ve Fransız Temsilcileri kararlarını TBMM Hükümeti'ne bildirirler²⁰.

II- Büyük Taarruz Sonrası TBMM'nin Politikası

Görüşmeler netice almayınca İsmet İnönü ve heyet Konferans'a ara verdi. İtilaf Devletleri arasında uyuşma bulunmuyordu. İsmet İnönü TBMM'nin önerileri üzerinde inatçı davrandı. Uzayan görüşmeler çözüme götüremiyordu. Türkler istekleri olmadığı takdirde savaş olacağını bildirmişlerdi.

Mustafa Kemal, telgrafla talimatlarını heyete veriyor, kesin tavır takınmalarını istiyordu²¹.

1- İtilaf Devletleri'nin Yeni Önerileri

İtilaf Devletleri arasında uyuşma olmadığı İngilizler ile Fransız delegeleri her fırsatta belirliyordu.

Yunanlılar görüşmeleri uzaktan takip ediyor, mütarekeye imza koymak istemiyordu. Doğu Trakya'yı bırakmamada direniş devam ediyordu. İngiliz ve Fransız delegeleri Fransa'dan İngiltere'den talimatları alıyor, İsmet Paşa'ya

18 Gencer, Ali İhsan - Özel, Sabahattin, s.180-181.

19 Eroğlu, Hamza, a.g.c., s.195.

20 Akın, F. İlhan, a.g.c., s.170-171.

21 Kinross, Lord, a.g.c., s.518-519.

iletiyorlardı. İsmet Paşa ne ölçüde ödün vereceğini biliyor, istekleri doğrultusunda hareket ediyordu²².

2- TBMM'nin Karşı Önerileri

TBMM Hükümeti İtilaf Devletleri'ne kesin tavır takınmaya devam ederler. Türkler isteklerini kabul ettiremezlerse savaşa gidileceği kesin bir biçimde açıklandı²³.

D. MUDANYA ATEŞKES'İ HAZIRLIKLARI

I- Askeri Sözleşme ve Ateşkes Önerilerinde Son Hafta

İtilaf Devletleri temsilcileri ile TBMM Hükümeti arasındaki uzun görüşmeler sonunda iki taraf arasında uzlaşma sağlandı.

Büyük zaferi destekleyen Fransız kamuoyunun baskısı, Rusya ve İtalya'nın sayısal yardımları ile görüşmeler tekrar başladı.

3 Ekim 1922 günü Mudanya'da batılı devletler Yunanistan ve Türkiye temsilcileri bir araya geldiler²⁴.

II- Konferansa Katılan Delegeler

Mudanya'da Ankara'yı Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, İngiltere'yi General Harrington, Fransa'yı General Charpy, İtalya'yı General Monbelli temsil ediyorlardı²⁵.

III- Konferansta TBMM'nin Önerileri

Türkiye'nin Trakya sınırının Ankara hükümetinin istediği biçimde çözülmesi gereğini de müttefiklere kabul ettirmekle, Lozan barış görüşmelerine yol açmıştır. TBMM önerilerini İsmet Paşa konferansta dile getirmiş, Doğu Trakya'nın teslimi, Edirne'nin teslimi, Türk ordusunun Trakya'yı teslim alması için gerekli ortamın hazırlanması, Boğazların durumu, azınlıkların durumları hakkında öneriler Konferansa getirilmiş, bir çok engellere rağmen TBMM kararlarına uygun bir sonuç elde edilmiştir²⁶.

22 Kinross, Lord, a.g.c., s.518.

23 Çelik, Edip, a.g.c., s.48.

24 Mumcu, Ahmet, a.g.c., s.89-90.

25 Ateş, Toktamış, İstanbul 1993, s.297.

26 Akın, F. Akın, a.g.c., s.169.

1- İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan'ın Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Yunan ordusu 1921 Eylül'ünde Sakarya başarısızlığından sonra yeniden toparlanamayacak durumda idi. 1922 yılı baharında ve yazında Batılı müttefiklerle Ankara Hükümeti'nin giriştiği barış için ön görüşmeler olumlu bir gelişme göstermeyecekti. Bu arada Paris'te Müttefik Devletler Dışişleri Bakanları, Konferansı 22 Mart'ta Yunanistan ve Türkiye'ye bir silah bırakışımı önerisinde bulununca Yunanistan bunu hemen kabul etmiş, Türkiye ise henüz işgal altındaki Batı Anadolu ve Trakya topraklarının dört ay içinde boşaltılması koşulunu ileri sürmüştü. Silah bırakışımı sorunu Londra, Paris görüşmelerinde sonuçlanamadı, yeniden savaş başladı. Büyük Taarruz ve 9 Eylül'de İzmir'in kurtarılması savaşın sonunu getirdi. Müttefikler İngilizler, Fransızlar, İtalyan ve Yunan birlikleri Doğu Trakya, Edirne, Boğazların Barış Andlaşmasından sonra boşaltılmasının mümkün olacağı sözünü vererek askeri harekâtın durdurulması istendi²⁷.

2- İtilaf Devletlerinin İleri Sürülen Önerileri Kabul Etmesi

Ulusal Kuvvetler İzmir'i aldıktan sonra Trakya'yı da Yunan ordusundan temizlemek için Çanakkale'ye doğru yürürken Lloyd George telaşa kapılmış, ulusu önünde itibarını kurtarabileceği son dayanak olan bu bölgeyi vermemek için sömürgelerden derhal askeri yardım istemişti. Fakat bu istek kabul edilmemiş herhangi bir kuvvette gelmemiştir. Bu arada İstanbul'daki Fransız olağanüstü Komiseri General Pelle Mustafa Kemal ile görüşmek için İzmir'e gelir fakat başarılı olamaz tarafsız bölge ile ilgili sorun çözülemez. Franklin Bouillon Fransa'yı temsilen M. Kemal'e gelir. 2 Eylül 1922'de gelen bir nota İtilaf Devletleri'nin mütareke isteğini belirtir. Konferans öncesi TBMM Hükümeti Doğu Trakya'nın baştan başa boşaltılmadan savaştan vazgeçilmeyeceğini açıkladı²⁸. İtilaf Devletleri önerilerin çoğunu kabul ederek toplanmaya karar verdi.

3- İsmet Paşa'nın Konferanstaki Rolü

Mudanya Ateşkesi İsmet Paşa'nın, diplomatik gücünü ispatladı. Görüşmelerde en etkin hakim kişi İsmet Paşa idi. Onun hakimiyeti, gücü şu anı ile açıklanabilir.

İsmet İnönü diyor ki: Küçük bir heyetle Mudanya'ya gittik. Benim yanımda Garp Cephesi Kurmay Başkanı Asım Gündüz, birkaç Kurmay Subay

27 Sosyal, İsmail, Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, Cilt 1, (1920-1945), 2. baskı, Ankara 1989, s.61.

28 Akın, F. İlhan, a.g.e., s.169.

vardı. Mudanya'da bir binada yerleştik. İstanbul'da bulunan bir İngiliz subayıyla müttefikler geldi. General Harrington İngiltere'yi, General Charpy Fransa'yı, General Monbelli İtalya'yı temsil ediyorlardı. Ben heyeti ikamet ettiğimiz binada kabul ettim. Generallere masada yer gösterdim. Harrington'u sağıma aldım.

Fransa Murahhasını karşıma, İtalyan generalini de soluma oturttum. Fakat ben generallere yer gösterirken onlar biraz şaşırılmış gibi oldular. Meğer reisliği, müzakereyi idare etmeyi onlar kendileri için düşünmekte imişler. Sonraları Fransız General şöyle demiş İsmet Paşa bize mağlup generaller muamelesi yaptı²⁹.

E. MUDANYA ATEŞKES ANDLAŞMASI ÖNCESİ TARAFLAR ARASI GÖRÜŞMELER

İtilaf Devletleri temsilcileri, İngiltere'den General Harrington, Fransa'dan General Charpy, İtalya'dan General Monbelli konferansa katılıyordu. 3 Ekim Salı günü toplantı başladı. İsmet Paşa ev sahibi sıfatıyla hareket ederek generallere yer gösterdi. Toplantıda İsmet Paşa'nın başkanlık yapacağı kesinleşti.

General Harrington bir tebliğde bulundu ve karşılıklı protokol hazırlandı. Protokol iki taraf temsilcilerinin görüşmeleri ile sonuca bağlandı. Görüşmelerde, Trakya'nın boşaltılması ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hükümetine teslimi, sınırlar meselesi ele alındı³⁰.

I- İtilaf Devletleri'nin Ateşkes Öncesi Görüşleri

Müttefikler fevkalade komiserleri tarafından tayin edilen esaslara müttefiklerin şimdiki halde işgalleri altında bulunan mıntıklarında barış andlaşması tasdik edilinceye kadar uyulması Trakya'da jandarma miktarının belirlemesi pek sınırlı bir zaman için Trakya'da müttefikler heyetleri ile müfrezelerinin bulunması.

Bu maksatla müttefikler generalleri hükümetlerinden aldıkları talimat gereğince bu andlaşmayı hazırlamışlardır.

II- TBMM Temsilcilerinin Görüşleri ve Alınan Kararlar

29 Eylül 1922 tarilinde müttefiklere verilen cevapta Mudanya Konferansı'nın zemini hazırlanmıştı. TBMM'nin teklifleri defalarca görüşülmüştü. Trakya sınırı, Doğu Trakya'nın teslimi, Boğazlar ve İstanbul ile ilgili hüküm-

29 Eroğlu, Hamza, a.g.c., s.196.

30 Karacan, Ali Naci, 2. baskı, İstanbul 1971, s.35-37.

lerde ısrarla duruluyordu. Türk Hükümeti Boğazların serbestliğini tanıyor, İstanbul'un bize bırakılması konusunda karşılık verilmesi istendi. Doğu Trakya en önemli sorun olarak çözümlenmeyi bekliyordu. Bu nedenle İsmet Paşa ve heyeti ısrarlı çalışmalarına devam ettiler³¹.

F. MUDANYA ATEŞKES ANDLAŞMASININ HÜKÜMLERİ

I- Genel Hükümler

Müttefik Devletler Doğu Trakya'nın Edirne ile birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne teslimine karar verdiklerinden bu konferansın amacı genel hükümleri şunlarla sınırlı idi.

1- Doğu Trakya'dan çekilmesi istenecek olan Yunan Kuvvetleri'nin geçeceği çizgiyi belirtmek.

2- Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin ve Sivil Yönetiminin bu toprakları boşaltması ve oraya TBMM Hükümeti memurları ve jandarmasının yerleşmesi yöntemlerini belirtmek.

3- Bu değişim sırasında genel düzen ve güvenliği sürdürmek üzere bölgede kontrolü sağlamak.

Yetkili temsilciler aşağıdaki maddeler üzerinde uyuşmuşlardır:

a) İş bu sözleşmenin yürürlüğe girmesi üzerine Türk ve Yunan Silahlı Kuvvetleri arasında çarpışmalar durdurulacaktır.

b) İş bu sözleşmenin yürürlüğe girmesi üzerine Trakya'daki Yunan Kuvvetleri'nin gerisine çekilmesi istenecek çizgiyi, Adalar Denizi (Ege) ağzından Trakya ile Bulgaristan sınırının kesiştiği yere dek Meriç'in sol kıyısı oluşturacaktır.

4- Barışın yapılmasına değin olası her türlü karışıklıkların önüne geçmek için Meriç'in sağ kıyısı Karaağaç ile birlikte Müttefik Devletlerce saptanacak yerlere yerleşmek üzere onların askersel birliklerince işgal edilecektir.

5- Edirne çevresine ulaşımı sağlayan demiryolu bağlantısının geçiş özgürlüğünü aksamadan sürdürmek için Svilengrad'dan Kuleliburgaz'a dek Meriç'in sağ kıyısını izleyen demiryolu kesimi üç müttefik devlet ile TBMM Hükümeti ve Yunanistan'ın birer delegesinden oluşacak karma bir komisyonca özel bir sözleşme ile düzenlenecek bir denetime bağlı tutulacaktır³².

31 Mumcu, Ahmet, a.g.e., s.96-97.

32 Mumcu, Ahmet, a.g.e., s.90-91.

II- İtilaf Devletlerinin Tutumu

Mudanya Ateşkes hükümleri Fransa, İtalya, İngiltere, Yunanistan delegeleri arasında incelendi. Önceleri İngilizler savaşı devam ettirmek niyetindeydiler. Fakat sömürgelerden gelecek yardımlar gelemedi. Ayrıca Fransız ve İtalyanlar da artık savaş istemiyorlardı. Bu nedenle barışa yanaşmak ileri sürülen hükümleri yeniden gözden geçirmek daha doğru olacaktı. 7 Ekim'de başlayan ikinci görüşmeler 11 Ekim'de sona erdi. Türk-Yunan savaşı sona erdi. İstenilen hükümler İtilaf Devletleri tarafından yerine getirildi³³.

III- Mudanya Ateşkesinin Lozan'ı Hazırlayıcı Etkisi

Mondros'ta ezilen Osmanlı delegeleri yerine Mudanya'da bu sefer askeri ve diplomatik zafer kazanmış Türkiye'nin yeni temsilcileri vardı.

Mudanya Ateşkesi sadece bir silah bırakışma niteliğini taşısa da ileride yapılacak barışın zeminini de hazırlamış, siyasal, ekonomik, sosyal yönden haklarımız Lozan'da sonuca bağlanmıştır³⁴.

1- Lozan Konferansı Öncesinde Genel Durum

Mudanya askeri zaferinden hemen sonra Lozan Konferansı toplanır. Lozan'da siyasi bir zafer kazanılacaktır. Bu nedenle gayet hazırlıklı gitmek gerekiyordu. Kapitülasyonlar, Osmanlı Devleti'nin borçları ve savaş tazminatı Boğazlar, Azınlıklar, Batı Trakya gibi meseleler çözümlenecekti.

İtilaf Devletleri Lozan Konferansı'na zamanında gelemedi. Toplantı 20 Kasım 1922 tarihine ertelendi.

İsmet Paşa, 14 Kasım günü Paris'e geçti. Fransız yetkililer ile görüştü. 20 Kasım'da Konferans toplandı. Temsilciler arasında anlaşmazlıklar başladı. 4 Şubat 1923 tarihinde kesildi. 23 Nisan 1923'de ikinci defa Konferans toplandı. Konferansın ikinci döneminde karşı taraf daha anlayışlı idi.

Esas andlaşmanın imzalanması için gereken tedbirler alındı³⁵.

2- Mudanya Ateşkes Andlaşmasının Çeşitli Açılardan Önemi, Değeri

a) *Askeri Yönden*: Büyük Taarruz sonrası Türk orduları askeri bir zafer kazanmıştır. Bu zafer Mudanya Ateşkes ile kanıtlanmış, diplomasi zaferlerine yol açmıştır.

33 Gencer, Ali İhsan - Özel, Sahabattin, a.g.e., s.180-181.

34 Soysal, İsmail, a.g.e., s.63-65.

b) *Diplomatik Yönden:* Misak-ı Milli hükümlerine uygun Türk Milletinin istekleri onaylanmış oldu. Diplomatik bir zafer kazanıldı.

c) *Dünya Tarihi Açısından:*

a) Türk Yunan Savaşı son bulmuş,

b) İngiliz Hükümeti düşmüş,

c) Trakya sınırimız çiziliyor,

d) Misak-ı Milli şartlarına uygun İngiliz, Yunan, İtalyan, Fransız siyasi durumu belirlenir. Diplomatik ilişkiler yeniden düzene girer. Lozan Konferansı hazırlıkları başlatılır.

SONUÇ

Mudanya ateşkesi yeni Türk Devleti'nin uluslararası alanda büyük başarısıdır. Askeri ve diplomatik bir zaferdir. Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan ve yaşama olanağını yitiren Osmanlı Devleti'nin imzaladığı Mondros Ateşkesi ve Sevres Andlaşmasından sonra yapılan insanüstü mücadelenin sağladığı zaferle bu kez Türkler galip olarak düşmanlarının karşısına çıkıyorlardı. Türk Devleti'ni o güne kadar tanımak istemeyen İngilizler bu ateşkesi imzalamakla direnişlerden vazgeçiyorlardı. Böylece yeni Türk Devleti Birinci Dünya Savaşı'nın ezici sonuçlarından sıyrılmış ulusumuzu devletlerarası eşit haklara sahip kılan bir varlık durumuna sokuyordu.

Şimdi en önemli nokta olumlu bir barış yapılarak, iç düzende değişiklikleri sağlamak yoluna gidilmesi olacaktır.

Mondros'u dikte ettiren işgal kuvvetlerinin yenilgisidir. Mudanya Ateşkes Andlaşması aynı zamanda işgalci güçlerin haksız saldırgan politikasının baş mimarı İngiliz Başbakanı Lloyd George'nin hükümetinin çekilmesine neden olmuştur.